

Marijke Ekelschot

Tekstverwerken

Maar sinds een paar jaar heb ik een éénvrouwsconstructie- en deconstructiebedrijfje en nu gaat het een stuk beter. Het afgelopen jaar had ik een bruto omzet van anderhalve ton, dus ik kan er aardig van leven. Ik werk niet met metaal of plastic maar met teksten.

Eenvoudig gezegd kunnen vrouwen bij mij langskomen als ze willen weten wat hun teksten betekenen.

Ik krijg veel schrijfsters, maar toch vooral lezeressen. Vaak zijn ze in het begin wat sceptisch. Ze begrijpen weliswaar hun teksten niet en weten ook niet zeker of er iets te begrijpen valt, maar ze denken dat ze er toch eigenlijk zelf uit zouden moeten kunnen komen. Het probleem voor mij is dan ook vooral hoe ik ze kan uitleggen dat het niet hún schuld is dat ze bij mij langsgesproken zijn, en – aan de andere kant – dat ze echt specialistische hulp nodig hebben en niet een of andere cursus moeten gaan volgen.

Dat lukt meestal wel met het niet-roken-bordje. Kijk hier heb ik het. 'Hier mag niet gerookt worden' staat erop. Als ik zo'n sceptische vrouw in mijn kantoor krijg, pak ik dat bordje uit mijn la en zeg: 'Wat denkt u dat dit betekent?' Meestal zeggen ze dan:

'Dat er niet gerookt mag worden.'

'Ja', zeg ik dan, 'maar wáár mag niet gerookt worden? In de la waar ik dat bordje uit heb, of op het bureau waar het nu ligt, of onder deze stoelpoot'- ik leg het dan gauw onder de stoelpoot – 'óf aan deze spijker'? en dan hang ik het tot slot aan een spijker, op de muur. De meeste sceptische vrouwen bloeien op dat moment even op en zeggen dan: 'Ja, zo is het goed; dát betekent het.'

En dan steek ik een sigaret op om mijn argumentatie als het ware af te ronden.

Dat betekenis heel moeilijk is vergeten ze dan nooit meer.

Het aardige aan teksten is dat ze niets terugdoen. In het begin had ik dat nog niet zo door en zette ik me schrap alsof ik een paling moest slachten; ik zat uren te denken waar ik zo'n tekst moest beetpakken, om hem mij niet te laten ontglippen. Dat doe ik niet meer. Teksten bewegen echt niet en als ze het wel doen heb je een andere bril nodig.

Eigenlijk vat ik mijn werk op als een bijdrage aan de strijd tegen de oppervlakkigheid, als aanzet tot een soort eksistentieële verdieping, waar zoveel vrouwen behoefte aan schijnen te hebben.

Teksten lenen zich daar bij uitstek voor, juist omdat ze zich vaak zo plat voordoen, zich zo eendimensioneel zwart naast wit vertonen.

Om mijn werk goed te kunnen doen heb ik wat weerstanden moeten overwinnen. Ik ben niet zo actief van mezelf. Lusteloos lezen, dát vind ik heerlijk. Landerig door een boek heendrijven en elke gedachte zachtjes onder het vloerkleed schuiven. Het fijnste vind ik teksten die helemaal uit zichzelf langs mij heengaan. Maar dan wel langzaam, heel langzaam, als een te zware vrouw op leren slippers die een zak kolen torst. Mijn liefste wens is dan ook een boek dat je opzet als een hoed en dat zachtjes de letters neer laat regenen langs oren en ogen, langs neus en mond, kriebelend als versgeknipte haren. Ach, hoe heerlijk moet het zijn, met zo'n boekhoed in de trein! Lusteloos lezen kan eindeloos duren. Het ligt er maar aan hoe traag je gaat en vanuit welke vaart je bent begonnen. Persoonlijk zou ik voor mijn werk de tekst het liefst benaderen vanuit het kleinste teken. De eerste hoofdletter, daar móet je overheen, maar dan begint het trage klimmen van letter naar letter, van d naar o naar e naar t, en dan maar wachten op een komma om zachtjes even aan te hangen. Liever nog gedachtestreepjes om je plat op neer te vlijen, en dan het stilstaan bij de punt. Heel lang stilstaan bij de punt.

Qua produktiviteit levert dat echter niets op en voor mijn werk pak ik het dus anders aan. Ik construeer en deconstrueer op het nivo van het woord. Daarnaast doe ik dan nog de narratologie. Ergens moet je je grenzen leggen en als je de woorden en de verhaallijn weet op te helderen kunnen de meeste vrouwen het verder zelf wel. In het begin liet ik te veel aan de klanten over. Ik bracht de woorden in beeld in hun nog ongekonstrueerde gedaante, als prekonstrukties, door er streepjes in aan te brengen. Zoals bijvoorbeeld bij 'verenig'; daar maakte ik dan 'ver-enig' van.

'Ja', riepen de klanten dan eerst entoesiast, 'nu begrijp ik het. Een vereniging is iets wat ver en enig is.' Maar dan belden ze later verbitterd op dat dat voor de vereniging ter bevordering van eutanase toch niet opging. Daar verloor ik op den duur inkomsten mee, dus ben ik er mijn eigen associaties bij gaan doen, en op die lijn zit ik eigenlijk nog steeds.

Als leidraad hanteer ik de wensen van de klanten. Veel vrouwen vragen naar mannelijke betekenissen, of naar het mannelijke vertoog of het falliese vertoog; het ligt er maar aan hoe lang ze al in die hoek bezig zijn. Een voorbeeld?

Neem nou eens een gewoon alledaags woord als 'papier'. In de vorm van prekonstrukt levert dat 'pa-pier' op. Wat staat daar nu eigenlijk? Ja, precies, daar staat niets meer of minder dan een vulgaire vorm van het woord 'vaderworm' en wat een vaderworm is weten we allemaal. Dat zo'n gewoon woord als 'papier' zoveel mannelijk geweld verhult, dat betekent nogal wat. Als je gewoon wilt lezen word je toch maar gedwongen om blaadjes vaderworm om te slaan. Je burolo ligt vol met vaderwormen. Hele bossen worden omgekapt om er vaderwormen van te maken!

Je zou er depressief van worden als je niet beseftte dat zo'n methode toch vooral bevrijdend moet werken, en dat doet ie ook, want de taal is niet eenduidig. Er zijn meer betekenissen en die komen aan de oppervlakte als je meer in de hoek van het vrouwelijke gaat zoeken. Zo'n woord als 'papier' leent zich ook daar uitstekend voor. Eerst weer het prekonstrukt 'pa-pier' en dan de vrouwelijke associatie. Ja, precies: 'ma-mier' dus, en dat is een hele oude, bijna kollektieve associatie, die veel dichterbij de oorsprong ligt dan die pa-pier-associatie. De letter 'm' is een van de oudste letters en misschien wel de oudste. Daar wordt al miljoenen jaren mee geneuried en gekreund en babietjes in slaap gesust. Hij is ook veel minder agressief dan de 'p', dat hoor je zo. En mieren zijn weliswaar misschien evolutionair jonger dan pieren, maar qua nut en handigheid zijn het toch heel wat hoogwaardiger beesten. Ma mier: de onzichtbare vrouwenarbeid in een notedop. En dat is dus zoekgemaakt in zo'n woord als 'papier'. Daarvoor worden al die bomen omgehakt!

Dit soort betekenissen vind je dus niet in woordenboeken. Die konstrueer ik helemaal zelf, de woordenboeken voorbij. Dekonstrueren is weer wat anders, dat is als het ware de betekenis voorbij. Daar komt inderdaad steeds meer vraag naar. Ik zeg zelf altijd dat konstruktie er is voor de verdieping en dekonstruktie tegen de verveling. Het zijn in ieder geval altijd uitgesproken verveelde vrouwen die er om komen vragen en daar heb ik toch mee te doen, En dan zeg ik: 'Moet ik 'papier' dekonstrueren, kom maar hier.' 'Papier', zeg ik dan, 'heeft niets maar dan ook helemaal niets te maken met vaderwormen en moedermieren. Papier is gewoon papier en daar kan je op schrijven en tekenen en rekenen. En je kunt er bootjes van vouwen' - en dan vouw ik een bootje - 'en vliegtuigjes van maken.' Dan vouw ik dus een vliegtuigje. En dan zeg ik: 'Je kunt het ook knippen en scheuren en er een zet tegen geven,' Het eindigt er dan altijd mee dat ik samen met zo'n verveelde vrouw ga zitten scheuren en knippen en zetten geven dat het een lust is.